

ΧΡΥΣΗΙΑ ΔΗΜΟΥΛΙΔΟΥ

Οι τρεις υποσχέσεις

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ε Π Ο Η Ν Ι Κ Η Π Ο Γ Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Οι τρεις υποσχέσεις**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Χρυσήδα Δημουλίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Μπανούση
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνια Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: CPI books

© Χρυσήδα Δημουλίδου, 2012
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Paranga Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2012, 40.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-496-553-3

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομυχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΧΡΥΣΗΙΔΑ ΔΗΜΟΥΛΙΔΟΥ

Οι τρεις υποσχέσεις

Το βιβλίο μου αφιερώνεται στο λαό της Κύπρου, στους νέους και παλαιούς αγωνιστές, ζωντανούς, αγνοούμενους, ελεύθερους πολιορκημένους και πεσόντες υπέρ πατρίδος. Κανένα οδόφραγμα ή πράσινη γραμμή δε θα πείσει ποτέ κανέναν Έλληνα ή Ελληνοκύπριο πως η Κύπρος δεν είναι ελληνική, γιατί ακόμα και το τελευταίο της βότσαλο έχει να διηγηθεί μύθους που έπλασαν οι αρχαίοι Έλληνες. Κάθε της πέτρα, με την οποία έχτισαν μνημεία, την έχουν αγγίξει Έλληνες, κάθε κομμάτι γης το έχουν περπατήσει Έλληνες, ενώ η Ελληνίδα θεά Αφροδίτη γεννήθηκε εκεί, μαζί με την Ιστορία και τον πολιτισμό...

Πρόλογος

Λένε πως ό,τι δε σε σκοτώνει σε κάνει πιο δυνατό. Και είναι αλήθεια. Εγώ θα προσθέσω ότι σε κάνει και σοφό. Κυρίως αυτό. Γιατί αν δε σε κάνει σοφό, τότε γίνεσαι σκληρός, ανυποχώρητος, μπορεί και κτήνος. Όταν μεις σ' ένα σκοτεινό τούνελ ή σ' ένα λαβύρινθο, δεν είναι ευχάριστα και το μόνο που αποζητάς είναι η έξοδος. Όμως η έξοδος δεν είναι ορατή, δεν υπάρχει φως, χάνεσαι, σκοντάφτεις, πληγώνεσαι, κλαις και κυρίως φοβάσαι. Φοβάσαι όχι γιατί πονάς, αλλά γιατί είσαι μόνος.

Κάποιες δυσκολίες στη ζωή μας δε δέχονται επισκέπτες ή συντροφιά και βαδίζουν ολομόναχες στα σκοτάδια, διότι έτσι το αποφάσισαν. Μα σαν βρεις την πόρτα και βγεις ξανά στο φως, τότε θα εκτιμήσεις τη ζωή διπλά και τριπλά. Και το καλύτερο... δε θα φοβάσαι πια. Όμως ο πόνος πάντα θα ελλοχεύει. Στην ιστορία που θα σας διηγηθώ ίσως βρείτε κάποια κομμάτια απ' τον εαυτό σας, ίσως νιώσετε πως τα σοκάκια της σας είναι γνώριμα ή σας θυμίζει τον προσωπικό σας Γολγοθά.

Ονομάζομαι Μυρτάλη Μπαλάντα-Σοφοκλέους και είμαι τυχερή που έχω αυτά τα τρία υπέροχα ονόματα. Το Μυρτάλη, εξαιρετικά σπάνιο, ήταν τ' όνομα της βασίλισσας Ολυμπιάδας, μητέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, πριν παντρευτεί τον πατέρα του Φίλιππο. Μυρτάλη όμως έλεγαν και την Ηπειρώτισσα

γιαγιά μου, απ' την πλευρά της μητέρας μου, που είχε κοινή καταγωγή με την όμορφη βασίλισσα. Το μελωδικό Μπαλάντα είναι το επώνυμο της δικής μου μητέρας απ' την Αθήνα και το σοφό Σοφοκλέους το επώνυμο του Ελληνοκύπριου πατέρα μου απ' την Αμμόχωστο της Κύπρου. Επομένως έχω ένα βασιλικό όνομα, ένα μελωδικό κι ένα σοφό και η μητέρα μου, που δεν το θεωρούσε καθόλου τυχαίο, μου έλεγε πως κάποια μέρα θα γίνω κάτι ξεχωριστό.

Γεννήθηκα στην Αμμόχωστο, στο πανέμορφο Βαρώσι, όπως το ονομάζουν οι ντόπιοι, Σάββατο, στις έξι τα χαράματα της 20ής Ιουλίου του 1974. Και η ημέρα εκείνη δεν ήταν μια συνηθισμένη μέρα. Δεν υπάρχει Κύπριος που να μη νιώθει το στομάχι του να σφίγγεται, να μη βουρκώνει, να μην αισθάνεται πόνο στην καρδιά σαν ακούει αυτή την ημερομηνία. Για μένα είναι τα γενέθλιά μου, μια μέρα χαράς και γλεντιού, για εκείνους είναι μια καταραμένη θύμηση, που μόνο οργή και απόγνωση φέρνει στη μνήμη τους. Εκείνο όμως το πρωινό διάλεξε ο Θεός για να δω το φως του ήλιου για πρώτη φορά.

Λένε πως τα νεογνά δε θυμούνται και πολλά πριν απ' τα δύο τους χρόνια. Όμως εγώ θαρρώ πως άκουσα τις ριπές των βομβαρδιστικών πάνω απ' τα κεφάλια μας και τα ουρλιαχτά των γυναικών καθώς έτρεχαν να καλυφθούν απ' τις οβίδες. Νομίζω ότι τα μικροσκοπικά πνευμόνια μου γεύτηκαν τη μυρωδιά της καμένης γης και του αίματος, τη σκόνη και το θειάφι, τους πυροβολισμούς, την απόγνωση, ενώ ένιωσα φόβο για πρώτη φορά, ένα φόβο που με ακολουθούσε σαν ύπουλη σκιά για χρόνια, παραμονεύοντας μέχρι να με βρει αδύναμη και να μου επιτεθεί ξανά.

Οι αρρώστιες του σώματος ή της ψυχής μας δεν είναι παρά οι μνήμες δυσάρεστων καταστάσεων που κάποτε αναστάτωσαν την αύρα μας. Και μπορεί η αύρα μας να επανήλθε, όμως

τις μνήμες τις κλείδωσε και τις φύλαξε μαζί της. Και αρκεί μια στιγμή ευάλωτη για να τις ξεκλειδώσει και να εμφανιστούν μπροστά μας πιο άγριες και διεκδικητικές από ποτέ. Και τότε δε θα υπολογίσουν ούτε ποιος είσαι ούτε πόσα έχεις αποκτήσει. Θα σε ισοπεδώσουν, θα σε αφανίσουν. Θα πρέπει στα αλήθεια να είσαι πολύ δυνατός για να ξεφύγεις. Και δυνατός δε γεννιέσαι, αλλά γίνεσαι μέσα απ' τον πόνο, την αδικία, την απώλεια. Σαν όμως αντέξεις και βγεις νικητής, τότε θα είσαι για πάντα.

Έτσι κι αλλιώς, φίλοι μου, η ζωή είναι πόλεμος, με νικητές, ηττημένους και νεκρούς. Αυτά τα τρία πάνε μαζί και οι συμμαχίες δεν είναι παρά το φιλί του προδότη. Εκείνος που συμμαχεί δεν πρέπει ν' αφήνει ακάλυπτα ποτέ τα νώτα του ούτε να επαναπαύεται. Πρέπει να βρίσκεται πάντα σ' ετοιμότητα, να επαγρυπνεί και ν' αφουγκράζεται τον αγέρα και τις μυρωδιές που φέρνει μαζί του. Έτσι μόνο δε θα δεχτεί μαχαιριά πίσώπλατα. Για να είσαι ο νικητής θα πρέπει πρώτα να γίνεις καλός πολεμιστής και να μαθαίνεις όχι μόνο απ' τα λάθη σου, αλλά και τα λάθη των άλλων. Γιατί εκείνος που τα επαναλαμβάνει ακολουθεί το δρόμο των νεκρών. Και νεκρός δεν είναι μόνο αυτός που δεν αναπνέει, αλλά κι εκείνος που δε μαθαίνει, που δεν αγαπιέται...

1

Η εισβολή του Αττίλα

*Σάββατο 20 Ιουλίου 1974, 04.35 το πρωί
Αμμόχωστος, Κύπρος*

Η Μαρούλα σκούνησε τον Δώρο τον άντρα της, που κοιμόταν βαριά δίπλα της. Εκείνος κάτι μουρμούρισε και γύρισε απ' το άλλο πλευρό. Η γυναίκα του τον σκούνησε ακόμα πιο δυνατά.

«Τι έσεις, Μαρούλα μου;»*

«Δώρο μου, νομίζω πως γεννώ».

Εκείνος πετάχτηκε αμέσως όρθιος και άναψε το φως. Έξω το σκοτάδι ήταν ακόμα πυκνό.

«Είσαι σίγουρη, μάνα μου; Ακόμα εν έγκλειση ο μήνας σου!»**

Ο καλός της Δώρος έτσι κι έχανε την ψυχραιμία του ή θύμωνε, πράγμα πολύ σπάνιο, μιλούσε κυπριακά.

«Τι να σου πω, άνδρα μου, δεν ξέρω, μα κοιλοπονώ εδώ και ώρα!»

«Ε καλό, άτε άνου πάνω να πάμε στο νοσοκομείο»***

«Σαν να μου πέρασε τώρα, Δώρο μου. Καλύτερα να περιμένουμε να ξημερώσει και αν ξαναπονέσω, τότε να πάμε».

---

* Τι έχεις, Μαρούλα μου;

** Είσαι σίγουρη, μάνα μου; Δεν έγκλεισε ακόμα ο μήνας σου.

*** Τότε σήκω να πάμε στο νοσοκομείο.

Της έπιασε το χέρι και το φίλησε τρυφερά. «Άμπα τζι εν' που το άγχος σου; Εν τζι εν' η πρώτη σου φορά! Που εγέννησες την Άντρη μας, μια χαρά τα επήες. Άτε, έλα τώρα να πέσουμε τζιάι να το δεις, εν εν' ακόμα η ώρα σου».*

Έσβησε το φως και την πήρε στην αγκαλιά του. Εκείνη προσπάθησε να βουλευτεί, όμως η τεράστια κοιλιά της τους εμπόδιζε να αγκαλιαστούν σφιχτά, όπως θα ήθελαν. Ο πόνος είχε υποχωρήσει λιγάκι και ο ύπνος τους βρήκε αμέσως.

Η Μαρούλα ονειρευόταν πως ένα σμήνος από μέλισσες την είχε πάρει στο κατόπι κι εκείνη έτρεχε για να σωθεί. Μα οι μέλισσες την πλησίαζαν όλο και περισσότερο, όλο και πιο πολύ και μετά άκουσε ένα βρόντο, σαν να έπεφταν κεραυνοί, η γη ταρακουνήθηκε κι εκείνη τρώμαξε για τα καλά. Με μια απότομη κίνηση ανασηκώθηκε απ' το κρεβάτι της λαχανιασμένη. Τι κακό όνειρο. Και μετά μια λάμψη κι ένας κρότος και το σπίτι σείστηκε! Ο Δώρος πετάχτηκε απ' το κρεβάτι κοιτάζοντας γύρω του, προσπαθώντας να καταλάβει. Ήταν σεισμός, βροντές, θεομηνία; Το σπίτι σείστηκε ξανά και μετά ακούστηκαν ουρλιαχτά απ' το δρόμο.

«Παναγιά μου!» είπε η Μαρούλα κι έπιασε την ολοστρόγγυλη κοιλιά της. «Τι συμβαίνει, Δώρο μου;»

«Έννεν δυνατόν! Βομβαρδίζουν μας!»**

«Τι λες, άνδρα μου; Ποιος μας βομβαρδίζει;»

Ο Δώρος κοίταξε απ' το μισάνοιχτο παράθυρο φανερά ανήσυχος. Μετά την πλησίασε, την κοίταξε στα μάτια και της είπε σε άψογα ελληνικά, φοβούμενος ότι η Μαρούλα δε θα καταλάβαινε τη σοβαρότητα της κατάστασης. «Τελικά δεν ήταν φήμες. Μας πρόδωσαν, γυναίκα. Μας πούλησαν!»

---

* Έχεις πολύ άγχος μου φαίνεται. Δεν είναι η πρώτη σου γέννα. Μια χαρά τα πήγες με την Άντρη μας. Έλα τώρα να κοιμηθούμε και θα δεις πως δεν είναι η ώρα σου.

** Δεν είναι δυνατόν, μας βομβαρδίζουν.

«Ποιος; Τι συμβαίνει επιτέλους, Δώρο μου; Με τρομάζεις».

«Ντύσου να κατεβούμε στο κελλάρι. Οι Τούρκοι δεν αστειεύονται. Τα καθάρματα... Μας είχαν στο μάτι χρόνια τώρα και το 'καναν».

«Τι έκαναν, Δώρο;» του είπε εκείνη με τα μελιά της μάτια γουρλωμένα να τον κοιτούν κατάματα.

«Δεν είναι ώρα για εξηγήσεις, όμως μας είχαν βάλει στόχο. Και τώρα με τη φυγή του Μακαρίου βρήκαν την ευκαιρία που έψαχναν. Το συζητούσαμε, αλλά ποτέ δεν πιστεύαμε ότι θα το τολμούσαν. Αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν ούτε Θεό ούτε όσιο».

«Σοβαρομιλάς, άνδρα μου; Θες να πεις πως αποβλέπουν στην κατάκτηση της Κύπρου;» τον ρώτησε μη τολμώντας να πιστέψει αυτά που άκουγε.

«Και βέβαια σοβαρομιλώ. Αυτό ακριβώς θέλουν τα παλιότομαρα. Να μας πάρουν την Κύπρο, που είναι ελληνική απ' τα γεννοφάσκια της. Δεν τους έφταναν, βλέπεις, η Κωνσταντινούπολη, η Σμύρνη και όλα τα παράλια, που ήταν δικά μας, θέλουν και το νησί μας. Πού να τους πάρει ο διάολος και να τους σηκώσει. Έλα όμως, ας μη μένουμε άλλο εδώ, δεν είναι ασφαλής ο χώρος».

Ξαφνικά σαν να θυμήθηκε, η Μαρούλα έβγαλε μια κραυγή. «Η Άντρη μας, Δώρο! Το παιδί είναι στη μάνα σου».

«Λες να μην το ξέρω; Γι' αυτό σου λέω, βιάσου να κρυφτείς εσύ κι εγώ πάω να δω τι γίνεται στους γονείς μου».

Άρπαξε τη γυναίκα του που έβαζε τη ρόμπα της, δυο κουβέρτες κι ένα παγούρι με νερό και βγήκαν στην αυλή. Η όμορφη μονοκατοικία τους, όχι πολύ μακριά απ' τη χρυσή παραλία της Αμμοχώστου, μόλις και φωτιζόταν απ' το αχνό φως του ήλιου που ανέτειλε. Όμως ο ουρανός ήταν κατάμαυρος, γεμάτος καπνούς απ' τις οβίδες που σφύριζαν σε απόσταση αναπνοής.

Οδήγησε τη γυναίκα του στο πίσω μέρος της αυλής, εκεί υπήρχε μια αποθήκη με μια καταπακτή που οδηγούσε σ' ένα

βαθύ υπόγειο, όπου βρισκόταν το κελλάρι του σπιτιού. Η παλιά ξύλινη σκάλα ήταν στενή και ίσα που χωρούσε να περάσει με τη φουσκωμένη κοιλιά της. Ο Δώρος που είχε κατέβει πρώτος τη βοηθούσε με τα δυνατά του χέρια. Με το που πάτησε το πόδι της στο χωμάτινο έδαφος διπλώθηκε στα δύο κι έπιασε την κοιλιά της.

«Τι συμβαίνει, Μαρούλα μου, δε νιώθεις καλά;»

Εκείνη δαγκώθηκε προσπαθώντας να μη δείξει την κατάστασή της και να μην επιτείνει την αγωνία του. «Δεν είναι τίποτα, Δώρο μου, νιώθω καλά, μη φοβάσαι...»

Ο Δώρος άρπαξε ένα παλιό στρώμα, έστρωσε γρήγορα τις κουβέρτες σε μια γωνιά και την ξάπλωσε εκεί πάνω. Μετά έπιασε το πιγούνι και της είπε προστακτικά σχεδόν. «Άκουσέ με προσεκτικά. Έξω γίνεται χαλασμός Κυρίου και δεν ξέρω πόσο θα τραβήξει αυτή η κατάσταση. Εσύ θα παραμείνεις εδώ, ό,τι κι αν ακούσεις να γίνεται εκεί πάνω. Ακόμα και το σπίτι να γκρεμιστεί, εσύ θα μείνεις εδώ. Εγώ πάω να δω αν είναι καλά οι γονείς μου, η Άντρη μας και η Αγάθη και να μάθω νέα. Αν αργήσω, δε θέλω να τρομάξεις. Έχεις νερό για την ώρα, αν διψάσεις». Τη φίλησε στο μέτωπο. «Σ' αγαπώ, θα γυρίσω όσο πιο γρήγορα μπορώ», της είπε κι έφυγε μ' ένα σάλτο.

Δεν πρόλαβε να κλείσει η καταπακτή πάνω της κι ένας πόνος τη δίπλωσε στα δύο. Ένιωσε ένα ζεστό ρυάκι να κυλά ανάμεσα στα πόδια της που πότισε το στρώμα. «Θεέ μου, βοήθα με! Έσπασαν τα νερά».

Ο Δώρος Σοφοκλέους, ένας λεβέντης τριάντα δύο ετών, ήταν ένα ψηλόλιγνο παλικάρι με κατάμαυρα σαν κάρβουνο μάτια και σπαστά μαύρα μαλλιά. Γεννημένος και μεγαλωμένος στην Αμμόχωστο, έτρεφε ιδιαίτερη αδυναμία στο Βαρώσι, που ήταν το καμάρι του νησιού έτσι όπως αναπτυσσόταν με ταχείς ρυθμούς. Πολλά χρόνια πριν η πόλη ήταν ένα μικρό ψαροχώ-

ρι και ο πατέρας του, ο Ανδρέας Σοφοκλέους, δεν ήταν παρά ένας απλός ψαράς, που ζούσε σ' ένα μικρό σπιτάκι απέναντι απ' την παραλία της Αμμοχώστου. Όμως εκεί, στα μέσα της δεκαετίας του '50, οι τουρίστες ανακάλυψαν την πανέμορφη παραλία με τη χρυσή άμμο και τα κρυστάλλινα νερά και άρχισαν να την προτιμούν όλο και περισσότεροι ξένοι μα και Έλληνες.

Τουριστικά καταλύματα δεν υπήρχαν στο χωριό κι έτσι οι επισκέπτες νοίκιαζαν δωμάτια στα σπίτια των χωρικών. Ένα από αυτά ήταν και του Ανδρέα, που τα καλοκαίρια μετακόμιζε με τη γυναίκα του και τα δύο μικρά παιδιά τους έξω στην αυλή, κάτω απ' τα δύο φοινικόδεντρα, για να κοιμίζει τους ξένους στα δύο υπνοδωμάτια. Η γυναίκα του η Χρυσταλλού μαγειρεύε πεντανόστιμα, ο ίδιος ήταν καλός ψαράς, οι ξένοι του ζητούσαν φρέσκο ψάρι κι έτσι έστησε πέντε τραπέζια στην αυλή και τους τάιζε, με το αζημίωτο φυσικά.

Με τα πρώτα χρήματα που κέρδισε ανακαίνισε το σπιτικό του κι έχτισε πιο πέρα στην αυλή ένα μικρό δωμάτιο για να μένει η οικογένεια και να μην κοιμούνται έξω. Κι επειδή ήθελε και πολλές προμήθειες για το μαγειρείο, φρόντισε να κατασκευάσει κι ένα υπόγειο κελλάρι. Όμως σύντομα, σαν είδε ότι τα κέρδη που του άφηναν τα καλοκαίρια ήταν πάρα πολλά και συνειδητοποίησε ότι το γραφικό χωριό του γινόταν τουριστικός πόλος έλξης, αποφάσισε ν' αντιμετωπίσει πιο σοβαρά το θέμα και να επεκτείνει τη μικρή του επιχείρηση.

Γράμματα πολλά δεν ήξερε, όμως ήταν έξυπνος, εργατικός και τα κατάφερε μια χαρά. Το οικοπέδo του ήταν αρκετά μεγάλο, άσχετα αν εκείνος χρησιμοποιούσε μια ελάχιστη έκταση. Έφερε μηχανικό, πήρε άδεια κι έχτισε δύο καλά δωμάτια. Τα δύο δωμάτια έγιναν τέσσερα, έξι και στο τέλος αγόρασε κι άλλη γη και δημιούργησε μια μικρή ξενοδοχειακή μονάδα, προσέλαβε και δυο τρεις υπαλλήλους και πρόσφερε άριστες υπηρεσίες και ακόμα καλύτερο φαγητό. Τα πράγματα πήγαι-

ναν απ' το καλό στο καλύτερο και την επιχείρηση ανέλαβε ο γιος του ο Δώρος μαζί με την αδελφή του, την Αγάθη.

Το Βαρώσι, όπως ονόμαζαν οι ντόπιοι την Αμμόχωστο, είχε πάψει να είναι χωριό, είχε μετατραπεί σε μια πανέμορφη πόλη, που απλωνόταν σ' έναν μεγάλο κόλπο στο ανατολικό τμήμα του νησιού, με αμμουδερή παραλία, πεντακάθαρη θάλασσα και ραγδαία τουριστική ανάπτυξη. Η τοποθεσία θεωρούνταν κόσμημα για την Κύπρο, με τεράστια ιστορική σημασία, ενώ αποτελούσε ένα μωσαϊκό πολιτισμών όλων των κατακτητών της. Οι πολλές επιρροές απ' το Βυζάντιο και τον ελληνισμό την καθιέρωσαν ως την απόλυτη ελληνική πόλη, με πλούσια ιστορία. Και μόνο το αρχαίο της όνομα, Σαλαμίνα, μαρτυρούσε πολλά για την ταυτότητά της.

Οι Έλληνες της Κύπρου ανέκαθεν επιθυμούσαν την ένωση με τη μητροπολιτική Ελλάδα, ανεξαρτήτως της τροπής που πήραν τα πράγματα μετά την κατοχή των Άγγλων και την ανακήρυξη της ως ανεξάρτητο κράτος. Όμως η καρδιά της Κύπρου χτυπούσε πάντα ελληνικά, άσχετα απ' τις πολιτικές καταστάσεις ή τη συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους, που ήταν ειρηνική.

Τα νερά είχαν σπάσει και οι συσπάσεις στη μήτρα ήταν έντονες και ο πόνος της απερίγραπτος. Γεννούσε! Ήταν σίγουρη, δεν ήταν πρωτάρα. Πάνω απ' το κεφάλι της οι οβίδες έπεφταν σαν χαλάζι και οι εκρήξεις έκαναν τα αντικείμενα στο υπόγειο να χοροπηδούν και τη σκόνη να απλώνεται παντού. Το μωρό ερχόταν κι εκείνη ήταν ολομόναχη και αβοήθητη. Την έπιασε πανικός.

«Βοήθειααα!» ούρλιαξε, όμως κανείς δεν την άκουσε και η φωνή της πνίγηκε κάτω απ' τον ήχο μιας οβίδας που έσκασε πολύ κοντά της. Σκέφτηκε την τριχρονη κορούλα της, την Άντρη, που βρισκόταν στο σπίτι των πεθερικών της, μια και τη λάτρευαν

κι έμενε συχνά εκεί τα βράδια, κι έσφιξε τα χέιλι. Απ' τη μία χαιρόταν που δεν ήταν μαζί της, μάλλον θα φοβόταν βλέποντας σε τι κατάσταση βρισκόταν, και απ' την άλλη αναρωτιόταν αν το κοριτσάκι της ήταν καλά, αν είχε τρομάξει, αν χρειαζόταν βοήθεια.

«Δώρο μου... Δώρο μου...» άρχισε να λέει ενώ έκλαιγε με λυγμούς. Και το μωρό ερχόταν. Άπλωσε το χέρι της, πήρε το παγούρι και δρόσισε με το νερό το ιδρωμένο πρόσωπό της. Η ζέστη, αν και πολύ πρωί, ήταν έντονη, και μάλιστα σ' ένα χώρο που δεν αεριζόταν. Ή μήπως η κατάστασή της την έκανε να ιδρώνει τόσο πολύ; Ξάπλωσε ανάσκελα στο στρώμα, άνοιξε τα πόδια της και πίεσε την κοιλιά της. Ο πόνος δυνάμωσε κι εκείνη βόγγηξε, ενώ απ' τα μάτια της έτρεχαν δάκρυα και η καρδιά της χτυπούσε σαν τρελή. Και μετά το ένιωσε να γλιστρά απ' τα σωθικά της, ενώ ο πόνος την έσκισε σαν μαχαίρι.

Άλλη μια οβίδα σφύριξε και τράνταξε τη γη. Ούρλιαξε μαζί της. Μετά άκουσε ένα άλλο ουρλιαχτό. Το ματωμένο κορμάκι γλίστρησηε πάνω στην μπεζ κουβέρτα κοκκινίζοντάς την. Η Μαρούλα άρπαξε το μωρό απ' τη δεξιά του μασχάλη και το έφερε κοντά της. Ήταν γεμάτο βλέννα και αίμα. Είδε τον ομφάλιο λώρο και χωρίς να το σκεφτεί τον έκοψε με τα δόντια της και τον έδεσε κόμπο. Μετά έριξε λίγο νερό στο νυχτικό της και το καθάρισε όσο μπορούσε. Ήταν κορίτσι. Ένα κοριτσάκι πανέμορφο, που έκλαιγε δυνατά. Οι πόνοι της πέρασαν αμέσως. «Καλώς ήρθες, αγαπούλα μου», είπε και το έβαλε στον κόρφο της. Εκείνο γύρεψε τη θηλή της και ησύχασε.

Η Μαρούλα έκλαιγε τώρα από ανακούφιση. Όλα είχαν πάει καλά. Η κόρη της ήταν ζωντανή και θήλαζε. Ο Δώρος; Η Άντρη της; Τα πεθερικά της; Έτσι όπως ήταν εξαντλημένη, την πήρε ο ύπνος αγκαλιά με το μωρό.

Η πόρτα της καταπακτής άνοιξε με θόρυβο και μετά άκουσε βήματα στο ξύλινο πάτωμα που την ξύπνησαν. Έσφιξε με

το ένα χέρι το παιδί στην αγκαλιά της τρομαγμένη και με το άλλο άρπαξε έναν πλάστη που ήταν παράμερα. Πρώτα είδε την Αγάθη, την κουνιάδα της, να κατεβαίνει, μετά την Άντρη, τη Χρυσταλλού, την πεθερά της, και τον πεθερό της που τον βοήθουσε ο Δώρος. Την πλησίασαν και την κοίταξαν αλαφιασμένοι. Ένα αχνό κλάμα τους ακινητοποίησε.

Ο Δώρος άφησε τον πατέρα του και μ' ένα σάλτο βρέθηκε κοντά της. «Εγέννησες;» τη ρώτησε έκπληκτος.

«Ναι, Δώρο μου, αυτή είναι η κόρη σου», είπε εξανλημένη και του έδωσε το λερωμένο μωρό τυλιγμένο στη ρόμπα της.

Η πεθερά της, υψώνοντας τα χέρια της προς τον ουρανό, άρχισε να κλαίει δυνατά. «Παναγία μου, ευχαριστώ σε που καρδιάς που το μωρό μας εν καλά»,* είπε και σταυροκοπήθηκε δακρυσμένη. Μετά πήρε το μωρό απ' την αγκαλιά του γιου της και το κοίταξε. «Εν ίδιος ο Δώρος μας. Δε τζαι σου, γιε μου!»**

Ο Δώρος κοίταξε τα μελιά μάτια της μικρής και χαμογέλασε. «Κορούα μου, μπορεί να εγεννήθεις λάθος μέρα, όμως ορκίζομαι σου πως εν να κάμω τα πάντα για να γινείς ευτυχισμένη».***

«Μάνα μου, αγγονούα μου, ήντα μέραν ήβρε να σε πέψει ο πλάστης μου κοντά μας...»**** είπε η μάνα του βγάζοντας μια κραυγή.

«Ούσσου, ρε γεναίκα, τζι εν χωρούν κλάματα μες τις χαρές μας. Τζι η κόρη μας, τζι η εγγόνισσά μας εν γερές, τζιαι τούτον έσση σημασία. Ούλοι είμαστε καλά. Άτε, να πάει κάποιος στο

* Παναγία μου, σ' ευχαριστώ που είναι καλά το μωρό.

** Ίδιος ο Δώρος μας. Κοίτα κι εσύ, γιε μου!

*** Κόρη μου, γεννήθηκες σε λάθος μέρα, όμως σου ορκίζομαι να κάμω τα αδύνατα δυνατά για να γίνεις ευτυχισμένη.

**** Αχ, εγγόνα μου πανέμορφη, μέρα που βρήκε ο Θεός να σε φέρει στον κόσμο.

σπίτι να φέρει καθαρά σεντόνια, τζιαι φαΐ για τη λεχούσα»,* είπε ο πεθερός της κι έφυγε πριν προλάβει να τον σταματήσει κανένας.

Την ίδια μέρα, όπως ήταν αναμενόμενο, κηρύχθηκε γενική επιστράτευση και παράλληλα διατάχτηκε η αποφυλάκιση των πολιτικών κρατουμένων του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου. Ο πατέρας έφυγε την ίδια μέρα για να καταταγεί μαζί με όλους τους μάχιμους άνδρες, αφήνοντας πίσω γέρους, γυναικόπαιδα και ανήμπορους. Από εκείνη τη στιγμή ο ρους της ιστορίας για την Κύπρο άλλαξε και μαζί της και η δική μας ζωή.

Όλα ξεκίνησαν λίγες μέρες νωρίτερα, στις 15 Ιουλίου 1974, όταν η χούντα των συνταγματαρχών της Ελλάδας, με υποκινητή τον Δημήτριο Ιωαννίδη, τον επονομαζόμενο και αδράτο δικτάτορα, οργάνωσε πραξικόπημα με στόχο την ανατροπή του Προέδρου της Κύπρου Μακαρίου. Ξημερώματα εκείνης της μέρας οι πραξικοπηματίες άρχισαν να βάζουν κατά του προεδρικού μεγάρου στη Λευκωσία, όπου βρισκόταν ο εκλεγμένος πρόεδρος, με σκοπό να τον σκοτώσουν. Εκείνος, αν και με δυσκολία, κατάφερε να διαφύγει αρχικά στην Πάφο και αργότερα στη βρετανική βάση του Ακρωτηρίου, απ' όπου και φυγαδεύτηκε με τη βοήθεια των Άγγλων στο εξωτερικό.

Τις πρώτες πρωινές ώρες της 20ής Ιουλίου, με πρόσχημα το πραξικόπημα, μια μεγάλη τουρκική αποβατική δύναμη εισέβαλε στο βόρειο τμήμα του νησιού, περίπου οκτώ χιλιόμετρα μακριά απ' το λιμάνι της Κερύνειας, αποβιβάζοντας στρατεύματα στην Κύπρο. Το σημείο εκείνο επιλέχτηκε λόγω της αμ-

---

* Έλα, γυναίκα, γεννητούρια έχουμε, δε θέλω κλάματα. Η εγγόνα μας και η κόρη μας είναι υγιέστατες και αυτό μετράει. Είμαστε όλοι καλά. Άντε να πάει κάποιος σπίτι να φέρει καθαρά σεντόνια και φαγητό για τη λεχώνα.

μυοδερής παραλίας, ως το μόνο βατό πέρασμα, μιας και η βόρεια πλευρά του νησιού είναι ως επί το πλείστον βραχώδης και η απόβαση ιδιαίτερα δύσκολη. Η κύρια δικαιολογία που επικαλέστηκε η Τουρκική κυβέρνηση ήταν ότι, λόγω των πρόσφατων γεγονότων, η Τουρκοκυπριακή μειονότητα του νησιού διέτρεχε άμεσο κίνδυνο απ' την αλλαγή καθεστώτος και τη φυγή του Μακαρίου, παρότι οι αψιμαχίες περιορίστηκαν μόνο στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα, χωρίς σε καμιά περίπτωση να απειληθούν οι Τουρκοκύπριοι.

Όμως αυτό ήταν μόνο το πρόσχημα, ενώ οι πραγματικοί λόγοι της εισβολής ήταν οι βλέψεις που ανέκαθεν είχε η Τουρκία για την Κύπρο. Οι Τούρκοι στρατηγοί από πολύ παλιά είχαν επισημάνει την ανάγκη κατάληψης των βόρειων παραλιών της Κύπρου, ώστε σε ενδεχόμενη πολεμική σύρραξη με την Ελλάδα να έχουν τα νώτα τους καλυμμένα. Ήταν πολιτική στρατηγική, η οποία θα εφαρμοζόταν μακροπρόθεσμα, ανεξαρτήτως ποια κυβέρνηση θα βρισκόταν στην εξουσία!

Επρόκειτο βέβαια για μακροπρόθεσμο σχέδιο και απλά ήταν θέμα χρόνου να υλοποιηθεί, περιμένοντας να τους δοθεί η κατάλληλη ευκαιρία. Άλλωστε η προετοιμασία της γείτονος χώρας για την εισβολή είχε αρχίσει πολύ πριν απ' την εκδήλωση του πραξικοπήματος και των θλιβερών γεγονότων που ακολούθησαν και βρήκε την άμυνα της Κύπρου σε κακή κατάσταση και το ηθικό των αμυνομένων πεσμένο. Στην κυριολεξία τους αιφνιδίασαν.

Η προσωρινή προεδρία του Νίκου Σαμψών, που είχε προκύψει απ' την ανατροπή του Μακαρίου, δεν κατάφερε να συσπειρώσει και να εμψυχώσει τον πληθυσμό ώστε να αντιμετωπιστεί ο εισβολέας αποτελεσματικά, ενώ η διεθνής υποστήριξη ήταν ανύπαρκτη. Πολύτιμος χρόνος χάθηκε με αμφιταλαντεύσεις, αποφάσεις και αλλοπρόσβαλλες διαταγές και ανακωινώσεις.

Οι τουρκικές αρμάδες εν τω μεταξύ, μετά από προσπάθειες δύο ημερών, κατόρθωσαν ν' αποβιβαστούν κοντά στην Κερύνεια και στις 22 Ιουλίου εξεδόθη εντολή απ' την έδρα του ΟΗΕ για κατάπαυση του πυρός απ' τις αντιμαχόμενες πλευρές. Όμως οι Τούρκοι είχαν πλέον πατήσει στη Μεγαλόνησο και είχε ουσιαστικά αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για τη μοίρα των Ελληνοκυπρίων κατοίκων της.

Η κατάληψη της όμορφης Κερύνειας με το γραφικό λιμανάκι ήταν πια γεγονός. Η βόρεια Κύπρος είχε γίνει δική τους. Έτσι τους είχαν περάσει το μήνυμα, έτσι έλεγε ο Αλλάχ και η λογική τους. Ένα νησί τόσο κοντά στην Τουρκία δεν μπορούσε παρά να τους ανήκει. Τα συμφέροντα μεγάλα, όμως η προδοσία ακόμα μεγαλύτερη. Η Μεγαλόνησος πουλήθηκε, για την ακρίβεια ήταν πουλημένη από καιρό, με την ανοχή και τις ευλογίες των μεγάλων δυνάμεων. Οι ανυποψίαστοι κάτοικοι, αθώοι σαν καλοπροαίρετα παιδιά, αδυνατούσαν να καταλάβουν τα παιχνίδια των πολιτικών και να πιστέψουν ότι Έλληνες πρόδωσαν Έλληνες. Για εκείνους η θάλασσα και τα ηλιοβασιλέματα ήταν η ευτυχία τους, η γαλήνη τους. Αν υπήρχε επίγειος παράδεισος, λεγόταν Κύπρος. Για τους πολιτικούς, αν υπήρχε παράδεισος, λεγόταν εξουσία και χρήμα. Οι επιλογές ήταν αντικρουόμενες και νικητής ο πιο ισχυρός...

Τρεις ολόκληρες μέρες τα τουρκικά αεροπλάνα δε σταμάτησαν να πετάνε πάνω απ' τη μαρτυρική Μεγαλόνησο, βομβαρδίζοντας, τρομοκρατώντας και σκοτώνοντας αμάχους. Γυναίκες, γέροι και παιδιά, κρυμμένοι σε ανήλιαγα υπόγεια, αγκαλιασμένοι και κλαίγοντας, προσεύχονταν ολημερίς στους αγίους να σταματήσει το κακό, να μην πάθουν τίποτα τα παλικάρια τους που πολεμούσαν τον εχθρό και να μην καταφέρουν να πατήσουν το πόδι τους οι βάρβαροι στα άγια χώματά τους. Όμως οι Τούρκοι που άρχισαν να προελαύνουν στα εδάφη της

ήταν αγροίκοι και δεν αστειεύονταν. Άνθρωποι αγράμματοι και στερημένοι από κάθε ίχνος ευαισθησίας αλλά και ηθικής, άρχισαν να σκοτώνουν και να σφάζουν ακόμα και μικρά παιδιά, να καίνε, θυμίζοντας μανιασμένα αγρίμια που διψάνε για αίμα.

Στις 23 Ιουλίου ο «πρόεδρος» της Δημοκρατίας Σαμψών παραιτείται και ορκίζεται νέος πρόεδρος ο Γλαύκος Κληρίδης. Και σαν να εισακούστηκαν οι προσευχές, οι βομβαρδισμοί σταμάτησαν, ο ουρανός καθάρισε, οι άνθρωποι βγήκαν απ' τις κρυψώνες τους και άρχισαν να μετράνε απώλειες. Όλοι πίστεψαν πως με την ανακωχή όλα τέλειωσαν, πως ήταν μια άσχημη μπόρα που πέρασε. Επέστρεψαν στα σπίτια τους προσπαθώντας να ξαναβρούν τους παλιούς τους ρυθμούς, πιστεύοντας ότι ο εφιάλτης είχε τελειώσει οριστικά. Εξάλλου πλησίαζε ο Δεκαπενταύγουστος, η γιορτή της Μεγαλόχαρης. Ο κόσμος πίστευε πως η χάρη της τους είχε σώσει απ' τον εχθρό και η γιορτή που της ετοίμαζαν θα ήταν μοναδική.

Εκείνη την Τετάρτη 14 Αυγούστου 1974 ο χρυσαφένιος ήλιος έλαμπε καλώντας όλους να βουτήξουν στα γαλάζια νερά της Αμμοχώστου. Ήταν μια πανέμορφη, γαλήνια καλοκαιρινή μέρα, από αυτές που εύχεσαι να βλέπεις καθημερινά. Οι παραλίες θα γέμιζαν ασφυκτικά από ηλιοκαμένους τουρίστες, που είχαν κατακλύσει ακόμα μια χρονιά την Κύπρο, προτιμώντας την Αμμόχωστο. Τα χαρούμενα ξεφωνητά των παιδιών θ' ακούγονταν παντού και η θάλασσα θα πλημμύριζε από κολυμβητές που θα κολυμπούσαν στα καθάρια νερά της. Οι ξενοδοχειακές μονάδες που είχαν ξεφυτρώσει τα τελευταία χρόνια κατά μήκος της παραλίας μαρτυρούσαν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, που ήταν αξιολήλυτη. Μια ευλογημένη μέρα και ακόμα πιο ευλογημένη γιατί ήταν παραμονή της Παναγιάς, μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης.

Η Χρυσταλλού μόλις είχε βγάλει το ψητό απ' τον παραδοσιακό φούρνο με τα ξύλα και η Αγάθη με τη Μαρούλα έστρωναν το τραπέζι. Γιόρταζε η Μαρούλα και είχαν φροντίσει να είναι πλούσιο. Το μωρό κοιμόταν στην κούνια του στην κρεβατοκάμαρα και η Άντρη έπαιζε τριγύρω τους. Κανονικά θα βρισκόνταν στη θάλασσα, όμως ήθελαν να πάνε το βράδυ στην εκκλησία ν' ανάψουν ένα κερί στη Μεγαλόχαρη, να 'ναι οι άνθρωποι τους καλά και ο Δώρος τους που υπηρετούσε έφεδρος σε μια στρατιωτική μονάδα κάπου στη Λευκωσία.

Περίμεναν τον μοναδικό άντρα του σπιτιού, τον Ανδρέα, να έρθει να φάνε και να τους πει τα νέα. Αν μπορούσε, θα ήταν τώρα στο στρατό να προσφέρει τη δική του βοήθεια, όμως η καρδιά του εδώ και τρία χρόνια είχε παρουσιάσει προβλήματα κι επειδή έπαιρνε φάρμακα αυτό ήταν αδύνατον. Περισσότερο τον πονούσε που ήταν ανήμπορος να συμμετάσχει, παρ' ότι δηλαδή ποτέ άλλο.

«Μα πού είναι ο άνδρας μου;» είπε η Χρυσταλλού με τη χαρακτηριστική κυπριακή προφορά της κι έβαλε τα χέρια στη μέση ξεφυσώντας.

Η Μαρούλα δεν μπόρεσε να μη χαμογελάσει. Η πεθερά της έτσι και φούντωνε μιλούσε τόσο γρήγορα, που δυσκολεύονταν να την καταλάβουν ακόμα και οι δικοί της.

Η πόρτα άνοιξε απότομα και ο άνδρας της εισέβαλε σαν σίφουνας, αλαφιασμένος. «Χρυσταλλού!» είπε με δυνατή φωνή.

«Άρρησες, άνδρα μου, και πεινάμε. Το φαγητό είναι έτοιμο από ώρα...»

«Γυναίκα, Αγάθη, Μαρούλα, ακούστε με καλά και κάντε γρήγορα γιατί δεν έχουμε χρόνο».

«Μπα σε καλό σου, τι έπαθες, μας κυνηγάει κανείς;»

«Οι Τούρκοι έρχονται στο Βαρώσι!»

«Τι; Τι είπες, Ανδρέα μου, άκουσα καλά; Παραμονή της Παναγιάς;»

«Πολύ καλά άκουσες. Αυτοί οι άπιστοι δεν αστειεύονται και ούτε ξέρουν από γιορτές Παναγιάς ούτε από Θεούς ούτε από δαίμονες. Ρίξτε σε μια τσάντα τα πιο απαραίτητα, χρήματα, χρυσαφικά, λίγο φαγητό και γάλα για τα παιδιά, καμιά αλλαξιά, ό,τι πολύτιμα χαρτιά έχουμε, ενώ εγώ θα πάω να ετοιμάσω το αυτοκίνητο να φύγουμε αμέσως».

Η Μαρούλα ένωσε ένα τρέμουλο, που ξεκίνησε απ' τα γόνατα και σύντομα την κατέβαλε ολόκληρη. Ο τόνος της φωνής του πεθερού της δε σήκωνε αντιρρήσεις κι εκείνη κατάλαβε πολύ καλά την κάθε λέξη.

«Άιι, Παναγιά μου ελεούσα, κακό που μας βρήκε», είπε η Χρυσταλλού και άρχισε να τραβάει τα μαλλιά της. Η Αγάθη άρχισε να κλαίει κι εκείνη την αγκάλιασε.

«Τι εννοείς, πατέρα;» είπε η Μαρούλα προσπαθώντας να μείνει ήρεμη. «Έρχονται οι Τούρκοι να καταλάβουν το Βαρώσι;»

«Κόρη μου, αυτοί μόνο για κακό έρχονται και πρέπει ν' απομακρυνθούμε. Έλα, μάζεψε τα κορίτσια σου και πάρε φαγητό για το δρόμο. Μην ξεχάσεις και το διαβατήριό σου».

«Είναι τόσο σοβαρά τα πράγματα;»

«Απ' ό,τι φαίνεται, ναι».

Η Μαρούλα, που δεν είχε καν σαραντίσει, έτρεξε στην κρεβατοκάμαρα και άρπαξε το μόλις τριών εβδομάδων μωράκι της απ' την κούνια, ενώ η Άντρη δίπλα της κοίταζε απορημένη προσπαθώντας να καταλάβει.

«Πού πάμε, μανούλα; Δε θα φάμε;» ρώτησε ενώ έτριβε την κοιλίτσα της.

Η Μαρούλα έβαλε το μωρό στο ψάθινο καλάθι του και μετά γονάτισε και την έπιασε τρυφερά απ' τα μικρά της μπράτσα, προσπαθώντας να χαμογελάσει. «Άντρη γλυκιά μου, ο μπαμπάς μας έστειλε μήνυμα να πάμε να τον δούμε. Έτσι όλοι μαζί θα πάμε μια εκδρομή, από αυτές που τόσο σου αρέσουν».

«Και πού είναι ο μπαμπάς;»

«Βρίσκεται σ' ένα χωριό και μας θέλει όλους κοντά του. Για αυτό πάρε την αγαπημένη σου αρκουδίτσα να φύγουμε».

«Και δε θα φάμε πρώτα, μανούλα;»

«Θα φας στο δρόμο».

«Και τα άλλα μου παιχνίδια; Θα τα αφήσω εδώ;»

«Τα άλλα θα τα αφήσουμε εδώ και θα τα πάρεις όταν γυρίσουμε». Άνοιξε την ντουλάπα και άρχισε να πετάει σ' ένα σακκο αλλαξιές του μωρού και της Άντρος, λίγα ρούχα δικά της, το άλμπουμ με τις φωτογραφίες του γάμου της, τα λίγα κοσμήματα που είχε και ό,τι θεωρούσε σημαντικό. Άραγε πού να βρισκόταν τώρα ο άνδρας της; Μετά κατέβασε το εικόνισμα της Παναγιάς και το φίλησε. «Μεγαλόχαρη, κάνε το θαύμα σου να μη γίνουν φονικά», είπε φωναχτά κι έκανε το σταυρό της. Ύστερα το έβαλε ανάμεσα στα άλλα πράγματα και πήγε στο σαλόνι.

Η πεθερά της η Χρυσταλλού μαζί με την Αγάθη μάζεψαν ό,τι θεωρούσαν πολύτιμο. Λεφτά, χαρτιά, κοσμήματα, ρουχισμό, γάλα, νερό, εικονίσματα και λίγα τρόφιμα. Τελευταία στιγμή, αφήνοντας τα πιάτα έτοιμα να σερβιριστούν επάνω στο τραπέζι, τύλιξαν το ταψί με το ψητό σε μια πετσέτα μαζί με λίγα πιρουνία και μπήκαν στο αυτοκίνητο. Η Μαρούλα άρπαξε την Άντροη στην αγκαλιά της και η Αγάθη το καλάθι με το μωρό κι έτρεξαν έξω απ' το σπίτι. Ο πεθερός της φόρτωνε τους μπόγους με τα πράγματα που έφερε η γυναίκα του.

«Πολλά πήραμε. Δε μετακομίζουμε. Τι τη θέλουμε, μωρέ γυναίκα, τη μάλλινη κουβέρτα καλοκαιριάτικα;» είπε και την πέταξε πάνω στο τραπέζι της αυλής. «Τα απαραίτητα είπα».

Κάθισε η Μαρούλα με την Αγάθη και τα παιδιά πίσω και η Χρυσταλλού μπροστά ενώ εκείνος, αφού κλείδωσε το σπίτι, το κοίταξε για λίγο και μετά έβαλε μπρος.

«Πού θα πάμε, πατέρα;» ρώτησε η Αγάθη που έκλαιγε.

«Λέω να πάμε κατά τη Δερύνεια, που έχουμε τον κουμπάρο μας τον Σωτήρη, να περάσει πρώτα το κακό και μετά βλέπουμε».

Η Δερύνεια, κομώπολη της Αμμοχώστου, ήταν μια λύση πάνω στον πανικό. Ήταν ένας άρρωστος άνδρας, περιστοιχισμένος από τρεις ανήμπορες γυναίκες και δύο παιδιά κι έπρεπε να είναι ή τουλάχιστον να φαίνεται ψυχραιμος. Μαθημένος στα δύσκολα, αν και ήταν στα εξήντα, άντεχε, αν και δεν ήξερε για πόσο ακόμα.

Στο δρόμο η κατάσταση ήταν τραγική. Γυναίκες με παραφορτωμένους μπόγους στις πλάτες και τα παιδιά τους να κλαίνε ξοπίσω τους κρατώντας τα φουστάνια τους, πεζές ή σε καρότσες, γιαγιάδες και παππούδες στριμωγμένοι ο ένας πάνω στον άλλο σε αυτοκίνητα, να εγκαταλείπουν όλοι τα σπίτια τους, την όμορφη πόλη της Αμμοχώστου, αφήνοντας πίσω όλα τους τα υπάρχοντα. Παρόλο τον πανικό που είχε δημιουργηθεί, πίστευαν ότι θα επέστρεφαν σύντομα. Δεν μπορούσε παρά να είναι προσωρινό, όπως και την προηγούμενη φορά.

Μια γυναίκα μαζί μ' ένα γέροντα που κούτσαινε προχωρούσε αλαφιασμένη, κρατώντας με κόπο στα χέρια της ένα οκτάχρονο παιδί που φαινόταν άρρωστο. Τους κοίταξε απελπισμένη. Ο Ανδρέας σταμάτησε και τους έβαλε στο αμάξι. Τώρα πώς χώρεσαν ένας Θεός ξέρει. Ο γέρος στριμώχτηκε μπροστά και η γυναίκα με το παιδί ξαπλωμένο επάνω τους πίσω. Η Άντρη κάθισε στην αγκαλιά της γιαγιάς της. Το παιδί ψηνόταν στον πυρετό. Ο άνδρας της και ο μεγάλος της γιος πολεμούσαν. Οι γονείς της ζούσαν στην Πάφο και είχε μείνει με το χήρο πεθερό της. Ήθελε να πάει στους δικούς της.

«Προς το παρόν ελάτε μαζί μας στη Δερύνεια, γιατί με τους ρυθμούς που πάτε δε θα προλάβετε ούτε απ' την πόλη να βγείτε», τους είπε.

Εκείνη δε μίλησε. Τι να έλεγε; Ήταν τρομοκρατημένη κι ευχαριστούσε τον Θεό που βρέθηκε αυτός ο καλός άνθρωπος στο δρόμο της. Όπου κι αν πήγαινε θα τον ακολουθούσαν. Εκείνο που την πονούσε ήταν πως το παιδί καιγόταν.

Οι τρεις υποσχέσεις που έδωσε στον πατέρα της η Μυρτάλη ρίζωσαν βαθιά στην καρδιά της. Η μοίρα επέλεξε να έρθει στον κόσμο στις 20 Ιουλίου του 1974 στην Αμμόχωστο, την ημέρα της εισβολής του Αττίλα στην Κύπρο. Οι βομβαρδισμοί και η μυρωδιά του θανάτου υποδέχτηκαν τον ερχομό της. Τα δραματικά γεγονότα που ακολούθησαν αφύπνισαν μέσα της το χάρισμα της συγγραφής και σύντομα έγινε η αγαπημένη συγγραφέας του αναγνωστικού κοινού.

Η Μυρτάλη πλέον τα έχει όλα: φήμη, δόξα, πλούτη, έρωτα. Ή τουλάχιστον έτσι πιστεύει, μέχρι που οι παρασηκηνιακές κινήσεις κάποιων ανθρώπων που αγάπησε και εμπιστεύτηκε την οδηγούν στον όλεθρο και στην απόγνωση. Θα βρεθεί εγκλωβισμένη σ' έναν εφιάλτη, που ως τότε πίστευε ότι μόνο η συγγραφική της πένα μπορούσε να συλλάβει. Οι τρεις υποσχέσεις όμως, όρκος ιερός, είναι εκείνες που θα της δώσουν τη δύναμη να παλέψει. Γιατί το Βαρώσι την περιμένει...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-496-553-3

9 789604 965533

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 11622

ΔΙΑΒΑΖΩ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΓΙΑΤΙ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟ ΜΕ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ